

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

N. Βανδουλης:
«Θρακικὴ ἑστ.»
1934

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ. ΒΙΖΥΗΝΟΥ

Φίλε γερονσιαστή κ. Μιλτιάδη Σταμούλη,

Τὰ χειρόγραφα* ποῦ μ' ἔστειλες νὰ ἐξελέγξω ἀνεγνώρισα ὅτι εἶναι γνήσια τοῦ ποιητοῦ Βιζυηνοῦ. Ὅσο τὰ φυλλομετρῶ μὲ θυμίζουν χίλια περιστατικά τῆς συντροφιάς τοῦ ποιητοῦ, τῆς χρυσῆς μου νεότητος, τῶν φοιτητικῶν μου χρόνων. Καὶ τὰ χαδεύω σὰν μάνα ποῦ χαδεύει τὰ παιδιὰ της ἔπειτα ἀπὸ τριαντατέντε χρόνια. Τὰ χαδεύω γιατί μοῦ μιλάνε περα-

(*) Τὰ χειρόγραφα ἐδωρήθησαν εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον παρὰ τοῦ συγγενοῦς τοῦ ποιητοῦ κ. Στεφ. Βλαχοπούλου· ἡ δὲ εἰκὼν εἶνε ἀπὸ φωτογραφίαν ἐκχωρηθεῖσαν παρὰ τοῦ βιβλιοπώλου κ. Ἀλ. Κολολεῦ (Σ. Θ.)

σμένα λόγια τοῦ ποιητοῦ, μοῦ θυμίζουν ὅλες τὶς ἰδέες ποῦ εἶχε γιὰ τὸ καθένα ποίημά του, ὅλη τὴν λογοτεχνικὴ δύναμι ποῦ ζητοῦσε νὰ δώσῃ στὴν ἐξέλιξι τῆς ἐποχῆς του εἶτε ὅταν ζητοῦσε νὰ πειράξῃ, ὅχι νὰ πειράξῃ νὰ τσοῦξῃ.

Τὶ νὰ σὲ πῶ, φίλε μου! Εἶχα τύχη ποῦ γνώρισα τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα ποῦ ἔφθασα στὰς Ἀθήνας. Ἡ ουστατικὴ ποῦ εἶχα νᾶναι εὐλογημένη! Δὲν εἶχε ἀκόμη τὸ Πανεπιστήμιο ἀνοίξει καὶ κάθε πρωὶ χτυποῦσα τὴν πόρτα τῆς γκαρσονιέρας τῆς ὁδοῦ Φιλελλήνων. Μ' ἄνοιγε ὁ Βιζυηνός.

Τὰ δυὸ τετράδια τῶν ποιημάτων ποῦ μ' ἔστειλες τὰ γνωρίζω ἀπὸ τότε. Τὸ ἓνα μάλιστα ποῦ ἔχει σὲ γερμανικὴ γλῶσσα τὴν ἐκθεσι μηχανικοῦ γιὰ τὸ μεταλλεῖο στὸ Σαμακόβι τὴν μετέφραξε ἐκεῖνος καὶ τὴν ἀντέγραφα ἐγώ. Ἀνάμεσα στίς σελίδες εἶναι ποιήματα δικὰ του ποιούμενα ἀπὸ χίλιες ἐλπίδες πῶς θὰ γινότανε πλούσιος μιὰ μέρα! Τὸ ἄλλο τετράδιον ἔχει μόνο ποιήματα. Ἄρχισε νὰ γράφεται στὰ 1890 καλογραμμένα παστρικά. Πρῶτο ποίημα φέρει τὸν τίτλο «Πάσχα» ποῦ γράφηκε γιὰ ν' ἀπαγγελθῇ στὸ σχολεῖο τῆς πατρίδας του καὶ γι' αὐτὸ τελειώνει σὲ κολακεία καὶ ὕμνο τοῦ σουλτάν Χαμίτ. Τὸ δεῦτερο ποίημα ἀφιερῶνεται στὴν ἀγάπῃ του, στὴ μικρὴ Μπετίνα καὶ φέρει τὸν τίτλο «Νύχτα». Εἶναι γραμμένο τὸν Μάϊο τοῦ 1890 ποῦ δὲν ξεύρω πὺρ προαῖσθημα τοῦ ποιητοῦ γεμίζει νύχτα τὴν καρδιά του, τὴ γεμίζει θλίψι. Καὶ ὁρῶς τρουβαδοῦρος λογουρᾷ τραγουδώντας μέσ' στὴν ἐρημιὰ ἀστέρινα τραγούδια. Τὸ παραθέτω γιατί νομίζω πῶς δὲν τυπώθηκε ἄλλῃ φορὰ.

ΝΥΧΤΑ

Ἔδυσε ὁ ἥλιος 'πίσω ἀπ' τὰ βουνὰ
πίσω ἀπ' τὰ βουνόκορφα νέφη σκοτεινὰ
τὸν κατενοδώνουν.
Φτερωτὰ κοπέλια, πάλι οἱ βραδεινοὶ
οἱ δροσάτοι Ζέφυροι τὴν πλατειὰ σκηνὴ
τ' οὐρανοῦ σαρώνουν.

Γιὰ ν' ἀπλώσ' ἡ Νύχτα μεσ' στὴν καθορῇ
μέσ' στὴν ἄπειρῃ ἔκτασι νὰ κρυφοχαρῇ
τὰ διαμαντικά της.
Δὲν τὸ θέλει—ξέρω—δὲν ἐπιθυμεῖ
νὰ θωροῦν τὰ κάλλη της βέβηλοι ὀφθαλμοὶ
καὶ τὰ μυστικά της.

Λι' αὐτὸ μὲ βῆμα ἄργον καὶ σιγανόν
σὰν προβάλλῃ ἡ Μάγισσα ἀπὸ τὸν οὐρανόν

καὶ χυθῇ στήν Κίσι
 στῶν θνητῶν τὰ μάτια ὕπνον ἀγαπᾷ
 ὕπνο μὲ δυνείματα νὰ κρυφοσκορπᾷ
 γιὰ νὰ τοὺς κοιμήσῃ.

Μαυρομάτα νύμφη καὶ μελαγχροινὴ
 διὲς πῶς μὲ τὰ μάγια τῆς τῆν καταπονεῖ
 τῇ βοῇ στὴ χώρα!...
 Κούρνιασαν στὰ δένδρα τὰ παιδρὰ πουλιὰ
 τὰ παιδιὰ λικνίζονται μεσ' στήν ἀγκαλιὰ
 τῆς μαμμῆς των τῶρα.

Μόνον ἡ καρδιά μου — ἄχαρη καρδιά!
 ἀπ' τῆς Μάννας—φύσεως φεύγει τὴν ποδιὰ
 ὕπνο δὲν γυρεύει.
 Ἡ μορφὴ τῆς Νύχτας τὴν ἀραπλανᾷ
 θλιβερὴ συμπαθεία μεσ' στὰ σκοτεινὰ
 μοῦ τῆς μαγεύει.

Ἄλλοτε γεμάτη μὲ ἡλίου φῶς
 ἔμοιαζε Παράδεισο, ποῦ ἄγγελος κρυφὸς
 νοιάζονταν ὅω χάμον.
 Τώρα, ἡ παρθένα μὲ ξανθὰ μαλλιά
 μέσ' τὸν τάφον ἔσβυσε! — Πάγ' ἡ ἀντηλιά
 μέσ' ἀπ' τὴν καρδιά μου.

Τώρα σὰν τὴν Νύχτα μαύρη ἀπ' τὸν καῦμὸ
 νανουρίζει ἀθόρυβα κάθε τῆς παλμὸ
 καθ' ἐπιθυμία.

Εἶναι ἴμερα ; — Μοιάζει ἄδειον οὐρανὸ
 ποῦ σφαλεῖ στὰ στήθια του ἄψυχο κενὸ
 ἄπειρη ἐρημία

Ἀρχισεν ἡ νύχτα ; — Ὡς ποῦ νὰ τὸ διῶ
 ἀπ' τὰ φυλλοκάρδια τῆς βγαίνουν χίλια δυνὸ
 φωτεινὰ λουλούδια :
 Τῆς Ξανθῆς μου εἰκόνες βγαίνουν μιὰ καὶ μιὰ,
 ὥσάν κόσμοι ἀστέραιοι μεσ' τὴν ἐρημιὰ—
 κόσμοι ἀπὸ τραγούδια.

Νύχτα, μὴν κακιώνεις! — Πάνου στὰ βουνὰ
ποῦ θαριέσαι μόνη σου, κάποιος λογυρνᾷ
μὲ θερμὸ κεφάλι.

Μ' ἐραστοῦ λαχτάρα κάποιος μελετᾷ
μεσ' αὐτοῦ ς' τὰ πλούτη σου τ' ἀχινωτά,
στὰ κρυφά σου κάλλη...

Εἶμαι ψάλτης θρησκός. Δὲν κατασκοπῶ
τ' ἄγια σου μυστήρια. Καὶ στὸ σκυνθρωπὸ
σκότος — μὴ σὲ μέλλει —

Ἄν συχνὰ μοῦ φεύγῃ μιὰ χρυσὴ στροφή
ἀπὸ τῆς Ἀγάπης μου τὴν γλυκεῖα μορφή
μέσα μου ἀνατέλλει.

Τὰ ποιήματα αὐτοῦ τοῦ τετραδίου, τὰ περισσότερα, εἶναι ἀντιγραμμένα ἀπὸ τὶς πρώτες σημειώσεις του, τὶς πρώτες ἐμπνεύσεις του. Θυμοῖμε μάλιστα ποῦ δὲν ἤθελε νὰ τὰ καλοκοιτάξω. Ἴσως γιατί στὸ τέλος εἶχε κακογραμμένα μερικὰ σόκιν. Ἴσως γιατί σκοποῦσε νὰ τὰ διορθώσῃ, νὰ ριθμίσῃ καλύτερα τὸν στίχο, ν' ἀλλάξῃ λέξεις καὶ καμμιά φορὰ ν' ἀναποδογυρίσῃ τὶς στροφές. Παράδειγμα «Ἡ Ἀφροδίτῃ τ' ἄστρο τῆς Ἀγάπης ποῦ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα καὶ ἀπὸ τὰ καλύτερά του. Σ' αὐτὸ ἡ Ἀγάπη χύνεται διάπλατῃ στὸν πανθειστικὸ ὁρίζοντα, πέρα ἀπὸ τὴ θνητὴ ζωὴ, πάνω ἀπὸ τὸν τάφο, γιατί

πάντ' ἀπ' τὴν ἀγάπῃ κάθε μιὰ ζωὴ
κάθε ἀστέρι στὴ ζωὴ ὠδηγήθη

καὶ ὁ ποιητὴς εἶχε ἀδυναμία σ' αὐτὸ τὸ ποίημα, ποῦ τόσες φορὲς μοῦ διάβαζε τὴν ἐπωδὸν

Πρῶτο ἀπ' ὅλα τ' ἄστρο μέσ' στὸν οὐρανὸ
πρῶτος ἀπ' τὸν λόφου σ' ἀγναντεύω!
Σὰν τοὺς μάγονς σκύβω καὶ σὲ προσκυνῶ
σὰν ἐρωτευμένος σὲ λατρεύω!

Λέτε, νὰ ἦτανε πανθειστής; Ἴσως. Ἴσως καὶ γιὰ παρηγοριὰ στὰ χτυπήματα τῆς τύχης του. Καὶ ἤλπιζε πῶς ἔτσι μιὰ μέρα θὰ ἐνωθῇ στὰ ὑψηλὰ μὲ τὴν κόρη π' ἀγαποῦσε.

Δίχως ἄλλο μέσ' στὰ στήθια τὰ ἱερὰ
τοῦ Θεοῦ, ἀπ' ἀγάπῃ γεννημένες

δέν πεθαίνουν ἡ ψυχὲς καμμιὰ φορὰ
κι' ἄς εἶναι οἱ σάρκες μας θαμμένες.

Μ' ἀγάπη ἀπ' ἄστρο σ' ἄστρο τὶς περνᾷ
νὰ χαροῦν τῶν ἔργων του τὰ κάλλη
ὥς ποῦ νὰ ἐνωθοῦμε ὅλοι μας ξανά
στοῦ κοινοῦ πατρὸς μας τὴν ἀγκάλη !

Τὸ ποίημα αὐτὸ ἔχει ἀλλαγμένες τὶς στροφές του πολλὲς φορές. Τελικὰ δημοσιεύθηκε στὴν «Ἑστία» μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ποιητοῦ. Ἀλλὰ κανένα ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτοῦ τοῦ τετραδίου δὲν δημοσιεύθηκε αὐτοῦσιο. Ὁ ποιητὴς διάλεγε τὴ στιγμή ποῦ εἶχε διάθεσι, τὸ διάβαζε, τὸ χτένιζε, τὸ ξαναδιάβαζε, τοῦ λάζεψε τὴ φόρμα καὶ τὸςτελνε νὰ τυπωθῇ. Μὰ τί ἔγινε τὸ τρίτο τετράδιο μὲ ποιήματα τὰ σχολικά;

Ἦταν κι' αὐτὸ σὰν τᾶλλα δύο μὲ χονδρὰ καπῶκια, μὲ πολὺ καλὸ χαρτί καὶ μὲ φύλλα περισσότερα, πάρα πολλὰ. Τὰ ποιήματα ἐκεῖνα δὲν ἦσαν ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς. Ἦσαν μιὰ ψυχολογικὴ καὶ παιδαγωγικὴ ἐξέλιξις. Οἱ ἐπικεφαλίδες ἦσαν σπάνιες. Συνηθέστερα τὶς ἀντικαθιστοῦσαν ζωγραφιές ἀπὸ ἀνάλογα ἀγγλικά, γερμανικά καὶ γαλλικά περιοδικά, εἴτε καὶ χαλκομανίες. Καὶ κάτω ἀπὸ κάθε μιὰ ἦτον καὶ τὸ ποίημα, ἀντιγραφμένο, διωρθωμένο, τέλειο. Πρῶτα, πρῶτα ἦσαν ποιήματα γιὰ τὰ πολὺ μικρὰ παιδιὰ, ἔπειτα γιὰ τὰ παιδιὰ δημοτικοῦ σχολείου καὶ τέλος γιὰ γυμνασιόπαιδα. Σ' αὐτὸ τὸ τετράδιο εἶχε ὁ ποιητὴς ἰδιαιτέρη ἀγάπη. Ἀπλὲς ἔννοιες ἠθικοπλαστικές, πραγματογνωσία, παρὰ μυνθᾶκια ποῦ στὴν καρδιά τῶν παιδιῶν συμβόλιζαν μιὰν ἀλήθεια, φτερουγίσματα τῆς φαντασίας στὶς ὁμορφές τῆς φύσεως καὶ ἰδανικὲς εἰκόνες ποῦ εὐρύνουν τὸ μυαλό, ποῦ δυναμώνουν τὴν φαντασία καὶ ποῦ μορφώνουν ἓνα γενναῖο καὶ σταθερὸ χαρακτήρα τοῦ κάθε πολίτη. Σὲ τέτοιο ὕλικὸ ὁ ποιητὴς ἦταν στὸ στοιχεῖο του. Ὅπως ποτίσθηκε βαθειὰ τὶς πλατωνικὲς φιλοσοφίες στὸ φροντιστήριό τοῦ Τσέλερ καὶ μπῆκε στὰ νοήματα τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας στὸ φροντιστήριό τοῦ Βοῦντ ὁ Βυζυηνὸς ἦταν ὁ μόνος ποιητὴς ποῦ μπορούσε συνειδητῶς νὰ καταπιασθῇ ἓνα τέτοιο ἔργο πλαστικὸ τῆς νέας γενεᾶς. Καὶ τὸ τετράδιο αὐτὸ μὲ ὅσα ποιήματα εἶχε ἀποτελειώσῃ δὲν μοῦ τῶστελες. Τί ἔγινε; Χάθηκε; Τί κρίμα!

Τὸ 1893 ὁ ποιητὴς κλείσθηκε στὸ φρενοκομεῖο. Ἀπὸ βραδὺς στὴν προσβολὴ τῆς τρέλας τὸν κρατούσαμε σὲ σπαραχτικὴ συντροφιά, στὸ ζυθοπωλεῖο τῆς Βουλῆς, ἐγὼ καὶ ὁ νευρολόγος συγγραφεὺς τῶν «ψυχώσεων» Σίμος Ἀποστολίδης. Ὁ ποιητὴς βρισκότανε σὲ ποιητικὸ οἶστρο. Στὴ θαμπάδα ἐκείνη τοῦ μυαλοῦ του καὶ στὸν παροξυστικὸ χείμαρρο μιᾶς στιχοργίας ἀκατάστατης, μὰ ἐκπληκτικῆς, ἀπήγγελλε ποιήματα τῆς στιγμῆς, μὰ καὶ πα-

ληά, ποῦ ἀναδεδύονταν πυκνά μέσ' στὸ μυαλό του καὶ πολλές στροφές ποῦ βλέπω τώρα στὸ δεύτερο τετράδιο ποῦ μ' ἔστειλες. Τίς θυμοῦμαι καὶ ἀνατριχιάζω. Καὶ σὲ μιὰ στιγμή ἀγρίεψε. Ἐγούρλωνε τὰ μάτια, ἔσφιγγε τὰ χέρια, ἡ ρινόφωνη ἀπαγγελία του ἔσπανε σὲ λιγμούς ποῦ τοῦ πῆραν τὴν καλή του, ἀρπαξαν τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς του.

Σὰν μ' ἀρπάχθηκε ἡ χαρὰ
ποῦ ἔχαιρόμουν μιὰ φορὰ
ἔτσι σὲ μιὰν ὥρα...
μεσ' σ' αὐτὴν τὴν χώρα
ὅλα ἀλλάξαν τώρα!

Τὸν παρηγορούσαμε, τοῦ λέγαμε γλυκὰ λόγια, ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἦταν ἀμετάπειστος. Ἕνας στεναγμός βαθύς, πολὺ βαθύς μᾶς ἀπαντοῦσε μ' ἓνα τετράστιχο :

Μεσ' στὰ στήθια ἡ συμφορὰ
σὰν τὸ κύμα πλημμυρᾶ
σέρνω τὸ βαρὺ μου βῆμα
σ' ἓνα μνημα...

Λίγους μῆνας ὕστερα τὰ βιβλία, τὰ ἐπιπλά τοῦ ποιητοῦ βγῆκαν στὴ δημοπρασία.

Τελείωνα τὰ χρόνια τότε τῶν σπουδῶν μου καὶ θάδιδα ἐξετάσεις γιὰ τὸ δίπλωμα. Ἦταν Κυριακή. Μὲ τὴ καρδιά ἔβλεπα τὴν ἡμέρα ἐκείνη νὰ πωλιοῦνται τοῦ ποιητοῦ τὰ βιβλία. Ὡς τὴν θυμοῦμαι ἀκόμη. Θυμοῦμαι καὶ τίς στίβες τὰ βιβλία. Ὅπως ἦσαν καλοδεμένα, χρυσογραμμένα, ἀπὸ χρήματα τῆς ὑποτροφίας τοῦ Γιωργάκη Ζαρίφη ἀγορασμένα. Ἦσαν ὁλόκληρη ἡ διεθνὴς φιλοσοφία, ἡ φιλολογία καὶ ὅλη ἡ διεθνὴς Κριτικὴ τῆς νεωτέρας τέχνης καὶ φιλολογίας. Τὰ βιβλία βγῆκαν στὴ δημοπρασία γιὰ χρῆμα τοῦ ποιητοῦ καὶ γιὰ νὰ συντηρηθῇ ὁ ἴδιος στὸ φρενοκομεῖο. Ἐγὼ ἔπρεπε νὰ φύγω γιὰ τὴν Πόλι. Μάζεψα τὰ χειρόγραφα του καὶ τὰ παρέδωκα στὸν κ. Νάζο τὸν διευθυντὴ τοῦ Ὁδείου, ὅπου ἐδίδασκε τὴν νεώτερη λογοτεχνία. Μιὰν φωτογραφία του κράτησα γιὰ τὸν ἑαυτό μου, ποῦ ἔδωκα στὸν μακαρίτη Σκόκο μὲ τὴν πρώτη βιογραφικὴ μελέτη γιὰ τὸν Βιζυηνό, ποῦ δημοσιεύθηκε στὸ Ἡμερολόγιό του τὸν ἐρχόμενο χρόνο. Καὶ τὴν ἡμέρα ἐκείνη κρατήθηκαν ἀπὸ τὴ δημοπρασία τὰ τρία τετράδια, ἄλλες σελίδες λογοτεχνικῆς τῶν παραδόσεων του περὶ Ρυθμικῆς καὶ Δραματολογίας, σειρὰ γραπτῶν μαθημάτων φιλοσοφικῶν καὶ λογοτεχνικῶν ἀπὸ γερμανοὺς καθηγητὰς καὶ γερμανικά φροντιστήρια, μερικὰ διηγήματα πρωτότυπα ὡς «Μοσχὸς Σελιμῆ» καὶ τὸ «Θλιβερὸ Πανηγύρι» τελειωμένα εἴτε μισοτελειωμένα,

ὅπως καὶ μιὰ θαυμάσια μελέτη του γιὰ τὰ βαλλίσματα τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν ballades ὑπὸ τὸν τίτλον «ἀνὰ τὸν Ἑλικῶνα» με ὥραιες μεταφράσεις ἀπὸ γερμανικῆς, ἀγγλικῆς, γαλλικῆς καὶ σουηδικῆς ballades ὅπως καὶ δικῆς μας λαϊκῆς. Ἀργότερα ἡ μελέτη αὐτὴ δημοσιεύθηκε στὴν «Ἑστία». Ἐνα μικρότερο τετράδιο ἀπὸ ποιήματα με τίτλο «Εἰκόνες καὶ Σκέψεις» ἐπρόκειτο νὰ σταλῇ σὲ διαγωνισμό καὶ δὲν ἐπρόφθασε. Ἀκολουθοῦσαν τὰ ποιήματα τῶν σχολείων. Ὅλα αὐτὰ παραδόθησαν εἰς τὸν κ. Νάζον. Θὰ με ρωτήσετε τί ἔγιναν ἀργότερα;

Ἦμουν πλέον στὴν Πόλι ὅταν ἔμαθα, ὅτι κάποιος στενὸς συγγενὴς τοῦ ποιητοῦ ἐξήγησε τὴν πνευματικὴ αὐτῆς κληρονομία καὶ τὴν παρέλαβε ἐπιστρέφοντας στὴ Βιζύ. Πέρασαν πολλὰ χρόνια ἀκόμη καὶ σκέφθηκα μιὰ μέρα νὰ γράψω—αὐτὰ πρὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου—στὸν δεσπότη τὸν ἅγιον Βιζύης, ποῦ εἶναι τώρα Μαρωνείας, τὸν κ. Ἀνθιμὸ Σαρίδη καὶ νὰ μάθω τὴν τύχη τῶν χειρογράφων. Τοῦ ἐπρότεινα μάλιστα νὰ συνενιοθῇ ἡ οἰκογένεια μ' ἓνα ἐκδότῃ τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὸ οἰκονομικὸ μέρος καὶ ὅτι εἰς περίπτωσι ἐκδόσεως θὰ ἦμουν πρόθυμος δωρεὰν νὰ κατατάξω τὴν ὕλη, νὰ σχολιάσω, ἂν θὰ ἦτο ἀνάγκη καὶ νὰ κατατοπίσω αὐτήν. Ὁ δεσπότης ἀνταποκρίθηκε μ' εὐγένεια στὴν ἐπιστολή μου, ἔστειλε τὸν κατάλογο τῶν σωζομένων ἔργων, ἀλλὰ μοῦ διευκρίνωσε τὴν ἀξίωσι τῆς οἰκογένειας νὰ τ' ἀγοράσω ὁ ἴδιος. Ἔτσι ἐσταμάτησε καὶ πάλιν ἡ ἐκδοσις γιατί ἐγώ, σὰν γατρό, δὲν εἶχα καιρὸ νὰ εἶμαι καὶ ἐκδότῃς. Προπέρουσι ἔδωκα τὸν κατάλογον αὐτὸν εἰς τὸν καλὸ ποιητὴ τῆς Πόλης Ἀπόστολο Μελαχρινό, ὅπως καὶ ἄλλας πληροφορίας, γιὰ μιὰ μελέτη ποὺ γράφει γιὰ τὸν ποιητὴ Βιζυηνό.

Καὶ κατ' ἄλλο ὅμως χάθηκε τὴν ἴδια ἡμέρα ἐκείνη τῆς δημοπρασίας. Θυμοῦμαι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὅτι ἔψαξα καλὰ καὶ δὲν τὸ ἤῤῥα. Μιὰ καρφίτσα. Ἦταν δῶρο τῆς Κυπριώτισσας κυρίας, ποῦ ὅταν ἦταν μικρὸ κορίτσι ἀγαπήθηκε ἀπὸ τὸν μικρὸ μαθητὴ Βιζυηνό καὶ γένηκε αἰτία νὰ φύγῃ ἐκεῖνος με τὸν συγγενῆ του μητροπολίτη καὶ νὰ σπουδάσῃ στὴν Πόλι. Ὅταν ἀργότερα πολὺ ὁ ποιητὴς βραβεύθηκε στοὺς ποιητικὸς διαγωνισμοὺς καὶ γύρισε διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἀπὸ τὴ Γερμανία με τίς ὥραιες μελέτες του ἐκείνη «περὶ Καλοῦ» καὶ «περὶ τῆς Φιλοσοφίας παρὰ Πλωτίνω» πέρνει ἓνα γράμμα μᾶς κυρίας ποῦ τὸν ἐρωτᾷ ἂν ἦταν ἐκεῖνος τὸ Γιωργί ποῦ ἔμενε στὴ Μητρόπολι με τὸ ἐπίθετο Βιζυηνός. Ἡ δημοσιογραφία ποῦ διαλαλοῦσε τὸ νόημα τοῦ ποιητοῦ εἰδοποίησε καὶ τὴν Κυπριώτισσα κυρία ποῦ εἶχε πανδρευθῇ στὸ ἀναμεταξὺ ἐκεῖνο. Στὸ δεύτερο τότε γράμμα του ὁ Βιζυηνός πέρνει γιὰ ἐνθύμιο μιὰ καρφίτσα καὶ τὴν τηρᾷ σὰν φυλαχτό, σὰν καὶ ποῦ τοῦ ξαναγεύεται ὄνειρα παλιά, γλυκὰ καὶ ἀξέχαστα. Καὶ τραγουδάει.

Μιά καρφίτσα

Μιά καρφίτσα σὰν ἀστέρι
ἔς τὴν γραβάτα μου φαντάζει
εἶν' ἀπὸ μιᾶς φίλης χέρι
μὴ ρωτᾶτε πῶς τὴν μοιάζει.

Τ' ἄδολό της τὸ χρυσάφι
φλογερὲς ἀχιτίνες χύνει
σὰν τὴ νέα καρδιά πὺν ἐβάφη
στῆς Ἀγάπης τὸ καμίνι.

Τὰ ὥραϊα της λουλούδια
μαῦρα γύρω σμαλτωμένα
μοιάζουν χαρωπὰ τραγούδια
μέσ' ἀπὸ καημοὺς βγαλμένα.

Αὐτὸ ρουμπίνια πὺν τραντάζουν
κάθε πὺν θ' ἀνοικοκλείω
δάκρυα ματωμένα μοιάζουν
τῆς καρδιάς πὺν ἔχει ραγίσην...

Τί καρφίτσα !... Ὡσὰν κάτι
μυστικὸ μαγοφτιασμένο
ἄλλο φαίνεται στὸ μάτι
ἄλλο μέσα ἔχει κρυμμένο

Δίπτυχο εἰκονοστάσι
ἔχει δυὸ φτερά κι' ἀνοίγουν,
μιὰ μπαρίτσα πὺν σὰν πιάση
τὰ σφαλεῖ ξανὰ καὶ σμίγουν.

Καὶ γι' αὐτὸ ὅσοι διοῦν στὰ στήθεια
νὰ τήνε φορῶ μὲ χάρι
τὴν θαρροῦν — ἄς ᾔτο ἀλήθεια ! —
ἔρωτος προσκυνητάρη...

Μὰ πῶς πάλε τὴν εἰκόνα
μέσ' αὐτοῦ νὰ περικλείω,
τῆς καρδιάς μου τὴν εἰκόνα
μέσ' στὸ μέταλλο τὸ κρύο ;

Κόσμε, ἄγροικε, ζηλιάρη,
λάθος κάνεις, διόρθωσέ το :
Νὰ τοῦ τέμπλου τ' ἀνοιχτάρι
ἄνοιξε, προσκύνησέ το...

Τί θαμβώνεται ἡ ματιά σου
ἔμπρὸς στήν λάμπη πὺν προβάλλει ;
Εἶπε τρίχα αὐτό, στοχάσου,
ἀπὸ μιᾶς ξανθῆς κεφάλι !

Μὰ δὲν εἶν' ἄχρὸ μετάξι
πὺν τὸ βίφουνε στήν Κίνα.
Εἶπε φῶς πὺν τῶχει σιάζει
μιὰ χρυσῇ τοῦ ἥλιου ἀχιτίνα.

Φῶς πὺν τῶχει βάν' ἡ Ἀύσι
καὶ τὸ στέλλει θωριασμένο
μέσ' ἀπὸ νὰ κυπαρίσσι.
ἐστὴν Ἑλλάδα φουντωμένο

Φῶς ἀπ' τ' ὁμορφὸ κεφάλι
μιᾶς ξανθῆς πὺν — γὰ μοῦ ζήση —
σὰν αὐτὴ δὲν ἔγιν' ἄλλη
τοῦσα φρόνιμη ἐστὴν κτίσι.

Μά, ἂν ζητήσετε, βρὲ καϋμένοι,
ποῦν' αὐτὴ ἡ θεὰ δωχάμου —
θὰ τὴν βρῇτε ἐδῶ κρυμμένη
μέσα στὴ ζεστὴ καρδιά μου.

Τὸ ποίημα αὐτὸ γράφηκε τὸν Μάιο τοῦ 1891. Ὁ ποιητὴς δὲν ξέχασε
τις παλιές του ἀγάπες. Τὶς λαχταρεῖ. Μὰ στὸ θρονὶ τῆς καρδιᾶς του κάποια
ἄλλη τόρρα βασιλεύει. Καὶ ἡ παλιὰ ἀγάπη διαλύεται, περνᾷ. Στὸ ἴδιο τετρά-
διο τοῦ ποιητοῦ βλέπω τὴν ἀγάπη του ἀνάμνησι πλέον. Γράφει τὸν ἐπόμε-
νο χρόνον, τὸν Μάρτι τοῦ 1892.

Ἀνάμνησις

Ἦταν βράδυ. Στολισμένος μὲ πορφύρα
ὁ θεὸς μὲ τὰ χρυσόξανθα μαλλιά
σὰν ἐφώτισε τὸν κοσμο, πᾶ, στὴ γύρα,

μέ τήν Δύσι ξρωτεμένος τήν πανώρα κοπελιά
τάγμα του είχε στήσει τώρα ἔμπρὸς στή θύρα
νὰ τ' ἀνοίξῃ, νὰ ἡσυχάσῃ ἔς τήν καλή της ἀγκαλιά.

Δροσερή, μοσχίες γεμάτη ἡ ἀτμοσφαῖρα
εἶχε ἀγκαλιασθῇ τὴ χώρα τρυφερά.
Ποῦ καὶ ποῦ ζευγαρωμένα ἔς τὸν αἰθέρα
ἔλαμναν οἰγὰ πουλάκια μὲ γοργὰ φτερά
κι' ἀκονόνταν τοῦ βοσκοῦ ἡ γλυκεῖα φλογέρα
ποῦ ἐβοσκοῦσε τὸ κοπάδι πὰ ἔς τοῦ λόφου τὰ πλευρά.

Στὸ πλευρό μου ἀκουμβημένη τὸ ξανθό σου τὸ κεφάλι
πρὸς τὸν ὦμο μου γυρτό,
ἐθωροῦσες μακρά, κάτω, τὸ χρυσὸ τὸ περιγιάλι
καὶ ἐπρόσθετε ἡ ὦρα ἔς τὰ περίσσια σου τὰ κάλλη
μύριες γλύκες, μύριες χάρες, ἐὰν ἦτο δυνατό.

Σὰν παλιοῦ ναοῦ εἰρεπία π' ἀπὸ πράσινα χορτάρια
ἀνεβαίνανε ὠραῖα καὶ λευκά,
Ἐκαθήσασιν, ἀπ' τοὺς μύχους ποὺ σκορποῦσαν τὰ θυμάρια
κι' ἀπ' τὴν ἴδια μας ἀγάπη μεθυσμένη, μύρια μαγικά!
Λέν τὰ εἶδε ἄλλος κανένας ἀπ' τὴ φύσι τὴν καθάρια
τὰ θερμὰ ἀγκαλιάσματά μας, τὰ φιλιὰ μας τὰ γλυκά.

Σὰν ἐστρέψαμε τὰ μάτια στοῦ Θεοῦ ξανὰ τὴν πλάσι
γιὰ νὰ ἴδωμε ζαφειρένια τὰ βουνά
ὄλ' ἡ εὐμορφιὰ τριγύρω καὶ ἡ λάμψι εἶχε περάσῃ,
νέφη μόνο πρὸς τὴν Δύσι λογυροῦσαν μελανά.
Κ' ἐνθυμοῦμαι πῶς μὲ εἶπες λυπημένη αὐτὴ τὴ φράσι :
Ἢ χαρὰ κ' ἡ εὐτυχία, ἄχ ! τί γρήγορα περνᾷ !

Τώρα κάθουμαι μονάχος ἔς τὰ εἰρεπία αὐτὰ τὰ ἴδια
κόκκαλα ἀπὸ μιὰ ἐποχὴ νεκρά
καὶ ἀκούω τοὺς ἀνέμους νὰ σφυρίζουν σὰν τὰ φεῖδια
καὶ ἀκούω κουκουβάϊα νὰ θρηνολογῇ πικρά,
καὶ στὸ λογισμό μου μέσα μία φράσι μ' ἀνεβαίνει :
Ἄχ ! τί γρήγορα διαβαίνει ἡ εὐτυχία καὶ περνᾷ !

Καὶ βουρκώνεται ἡ καρδιά μου μοναχὴ κι' ὠρφανεμένη
ποῦ τὰ πάντα βλέπει μαῦρα καὶ ψυχρὰ καὶ σκοτεινὰ
καὶ τὸ δάκρυο σὰν κῦμα στ' ματάκια μου ἀναβαίνει
καὶ τ' ἀχνὰ τὰ μάγουλά μου νὰ τὰ βρέχῃ ἀρχινᾷ

καὶ στο λογισμό μου πάλι μία φρεῖσι μ' ἀναβαίνει

"Αχ! τί γρήγορα διαλύεται ἡ ἀγάπη καὶ περνᾷ!

Ἡ ἀγάπη ἐκείνη εἶχε περάση, εἶχε διαλυθῇ. Τώρα ὁ ποιητὴς εἶναι ἄλλου βαθειὰ ἐρωτευμένος. Μὲ μιὰ μικρούλα, πολὺ μικρούλα γιὰ τὴν ἡλικία του, ποὺ τὴν προστατεύει, ποὺ τὴν διδάσκει καὶ ζητεῖ νὰ τῆς φουσήξῃ μιὰ ποιητικὴ πνοή.

Στὴν ὁρμὴ τοῦ πάθους του χάνει τὴν ἰσορροπία. Ὁ καθηγητὴς τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν διδάσκει τὴν ποιητικὴν, μὰ εἶνε μὲ κάποις ἀπὸ τίς μαθήτρες του. τὴ Μπετίνα, ἀληθινὰ ἐρωτευμένος. Καὶ πλάθει κόσμους ἀπὸ ὄνειρα, πετᾷ σὲ σφαῖρες ὑψηλές στοῦ νοῦ τοὺς λογισμοὺς νὰ δώσῃ μέτρο στίς γραμμές, ρυθμοὺς στὴν κίνησι καὶ μέσ' στίς ἀποχρώσεις τοῦ φωτός τὴν ἁρμονία, παντοῦ τὴν ἁρμονία. Καὶ ἡ δύστυχη κόρη τὸν θεωρεῖ σὰν ἀποσβολωμένη. Τί νὰ λέγῃ ὁ ποιητὴς; Λαλεῖ βραχνὰ νοήματα σὰν ἀπὸ σήμαντρο ποὺ ράγισε καὶ χτυπάει, θλιβερὰ χτυπάει, χτυπάει... γιὰ θεία λειτουργία. Ἀλλοίμονο! Ὁ ποιητὴς ὅμως νοιώθει μέσα του ἄδειο τὸν ναό, βουβὴ τὴ λειτουργία, Καὶ ἴσκιους ποὺ τὸν λειτουργοῦνε. Ἡ κόρη ξάφνω χάνεται. Καὶ βλέπει μνήματα, τάφους ποὺ παντοῦ τὸν τριγυροῦν. Ἀκόμη καὶ τὰ μνήματα ὄνομα δὲν φέρουν. Ἐνὰ του ποίημα ποὺ βρῖσκω στὸ τετράδιο ἔχει τίτλο

Τ' ἀνεπ'γραφο μνῆμα

Χίλια σιτὴ σειρὰ μνημόρια
παύουν δάκρυα γιὰ δημοσίᾳ,
ἓνα τους μονάχα χῶρια
ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά.

Ἀνθὴ καὶ βοτάνων φύλλα
τοῦ στολίζοντε τὴ γῆ
στὸ σταυρὸ ἢ χρυσῇ κανδήλᾳ
λαλαδίζει σιτὴ σιγῇ.

Θυμιατὸ μὲ τὸ θυμιάμα
τὸν μοσχοβολᾷ συχνὰ
καὶ νομίζεις μύριον κλάμα
γύρω γύρω τριγυρνᾷ

Ὅσοι τὸ θεωροῦν μιν ἡσκουν
καὶ ἀποροῦνε σιγανοὶ—
Ἐνὰ ὄνομα δὲν βρῖσκουν
ὁ νεκρὸς γὰ νὰ φανῇ!

Καὶ μὲ σιγανὲς φωνές των
καὶ μὲ στήθια πόνον ποιοῦν
ψιθυροῦν Θεὸς χωρὲς τον
καὶ διαβαίνουν καὶ περνοῦν

Ἐνας πῶρχεται ἐκεῖ πέρα
μὲ ἀνθούς κάθε πουρνό
δάκρυα χύνει νύχτα μέρα
καὶ τηράει τὸν οὐρανό.

Σχώρεσι, Θεέ μου, δός του
ἂν σὲ φταίξῃ, ἐπειδὴ
ἦταν ὁ μόναχος νιός του—
δὲν ἔχει ἄλλο πιά παιδί.

Τὰ βραχνὰ λαλήματα τοῦ ποιητοῦ γίνονται ὁλοένα πρὸς συχνά. Στὸ θολωμένο μυαλό του μόνη λογιχνὰ ἡ ἀγάπη του, ἡ Μπετίνα. Τὸ δεύτερο τετραδίο εἶνε γεμάτο ἀπὸ ποιηματάκια ἀπερωμέναν τὴν Μπετίνα. «Ἡ ζήλια» ἢ «Μοδίστρα» ὁ «Ποδόγυρος» «Ἀνυπόμονος» «Ἐχεμύθια» ἢ «Σπουδὴ της» τὸ «Ξελάγιασμα» καὶ τόσα ἄλλα. Ἀλλὰ τὰ γράμματα διαβάζονται δύσκολα, οἱ στίχοι σκοντάφτουν, ὁ ρυθμὸς κλωνίζεται πρὸς αὐτός. Καὶ ἀκολουθοῦνε μερικὰ σόκιν πρὸς κακογραμμένα, πρὸς ἀταχτα καὶ πρὸς πρόχειρα. Μέσα του δὲν κλωνίζεται μόνον ὁ ρυθμὸς, κλωνίζεται καὶ ὁ ἡθικὸς κόσμος πρὸς καταρρεῖ με τὸν σωματικόν. Καὶ αὐτὸ τὸ νοιώθει ὁ ποιητής. Ἐρχεται ὥρα πρὸς κλαίει, πρὸς θρηνεῖ βλέποντας τὸ ἀστέρι του νὰ δύνῃ στὸν ἄφωτο βυθόν, τὸν σκοτεινὸν καὶ κατάκοπος, γρηναπιστός, λουσιμένος μέσα στὸν ἴδρω, βλέπει τὴν ἀγάπη του νεκρὴ μ' ἕνα σταυρὸν σὲ μνήμα. Στὸν κλάμα πρὸς ξεσπᾷ βρῖσκει τὴν πρὸς γλυκειὰ παρηγοριά του. Ἀκούει τὴν φωνή της καὶ θὰ κοιμηθῇ στὸν πλάγι της τὸν αἰώνιο ὕπνο:

Τὸν σταυρὸν τὸν ἀνηλὸν
ἀγκαλιὰ γλυκοφιλῶ
τὸν μυριάκρυβο ὄνομά της.
Κι' ἀπ' τὰ χρώματά της
ἡ φωνή της ἡ χρυσή
μὲ καλεῖ: «ἔλα καὶ σὺ
δίπλα στὸν ξανθὸν παιδί σου
καὶ κοιμήσου!

Φίλε κ. Σταμούλη. Ὁ Θεοκλικὸς Σύλλογος ἐξόριστος ἀπὸ τὴν πατρίδα του συμμαχεύει μετὰ ἀξιεπαινη προσπάθεια κάθε ἱστορικὴ ἀνάμνησι, κάθε
Θ ρ α κ ι κ ἂ Ε'.

ἀρχαιολογικὸ μνημεῖο, καὶ κάθε παραμῦθι καὶ τραγοῦδι ποὺ νανούρισε ἀπὸ
χιλιάδες χρόνια τῇ γενιᾷ τῶν πατέρων του. Τὰ τετράδια τοῦ Βιζυηνοῦ
ξαναθυμίζουν τὸν δυστυχισμένο ψάλτη καὶ τὸν φιλόσοφο ποιητὴ ποὺ σὲ
μιὰ ἐποχὴ ἔσυρε τὸν χορὸ τῶν τραγουδιῶν στὴν Ἑλλάδα καὶ πρῶτος μὲ
τὰ Διηγήματά του ἄνοιξε τὸν γνήσιο ἐθνικὸ δρόμο τοῦ Ἑλληνικοῦ Διη-
γήματος. Τὰ χειρόγραφα του εἶνε στολίδια κάθε ἐλληνικῆς βιβλιοθήκης.
Γιὰ τὸν Θρακικὸ Σύλλογο εἶνε κειμήλια. Τραγουδοῦν τὰ ὄνειρα τῶν
Θρακῶν, τὶς χαρὲς καὶ τὶς πίκρες των. Τραγουδοῦν καὶ τὰ ὄνειρα ὅλης τῆς
Ἑλλάδος. Συγχαίρω καὶ Σένα καὶ τὸν Σύλλογο γιὰ ἓνα τέτοιο ἀνεχτίμητο
ἀπόχτημα.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Ἰατρὸς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ